

Metodický list

Hrubý domácí produkt

I. Definice a obsah

Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky. Může být definován, resp. spočten třemi způsoby: produkční metodou, výdajovou metodou a důchodovou metodou.

Hrubý domácí produkt České republiky jako klíčový ukazatel systému národního účetnictví i hlavní složky výdajů na hrubý domácí produkt jsou vypočítávány se snahou o největší možné dodržení metodiky národního účetnictví Eurostatu (standard ESA 2010).

Prvotní propočet všech ukazatelů je proveden v běžných cenách, pro potřeby sledování vývoje s vyloučením vlivu změn cen následuje převod do stálých cen.

II. Zdroje a metodika zjišťování

Při sestavování národních účtů jsou čerpány informace z velkého množství různých zdrojů dat přebíraných jak ze statistických zjišťování organizovaných ČSÚ, tak i administrativních zdrojů dat přebíraných od externích institucí. Všechny zdroje dat jsou z hlediska charakteru jejich použití rozděleny na hlavní a doplňkové.

Hlavní zdroje dat mají vždy, s výjimkou rodinných účtů, komplexní charakter, což umožňuje za každý takový zdroj dat naplnit celou sekvenci účtů, čili všechny běžné účty, účty akumulace i rozvahy. Doplňkové zdroje dat slouží pak především pro doplnění, upřesnění a pro jiné korekce jednotlivých účtů naplněných z hlavních zdrojů dat.

Sestavování čtvrtletních odhadů vývoje ekonomiky co do obsahu ukazatelů metodicky těsně navazuje na roční národní účty, rozsahem a použitými postupy se však od nich liší. Různé jsou i základní cíle čtvrtletních a ročních propočetů – v krátkodobé periodicitě jde především o relativně rychlý, přiměřeně přesný odhad meziročního tempa tvorby a užití hrubého domácího produktu, významnou roli hrají také časové řady metodicky srovnatelných čtvrtletních ukazatelů, které mohou být vhodným nástrojem při prognózování.

III. Členění

K hlavním datovým zdrojům při čtvrtletních odhadech patří krátkodobá statistická zjišťování, údaje celní statistiky a statistiky cen, výstupy ze zpracování výkazů rozpočtových a příspěvkových organizací, informace o daních a dotacích z Ministerstva financí ČR, bankovní statistiky a platební bilance z České národní banky.

Pro posouzení úrovně a vývoje ekonomiky jsou v ČSÚ využívány dvě cenové hladiny:

- a) údaje v *běžných cenách* odrážejí skutečné evidenční ceny, za které byly ve sledovaném období uskutečněny veškeré nákupy a prodeje. U zásob jsou takto zjištěné hodnoty očištěny o zisky či ztráty v důsledku jejich držby, způsobené pohybem cen;
- b) *stálé ceny* vyjadřují vývoj objemových ukazatelů po očištění o cenové vlivy.

IV. Způsob výpočtu

Hrubý domácí produkt může být spočten třemi způsoby:

- (1) *Produkční metodou* se HDP počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty (které nejsou rozvrženy do sektorů a odvětví). Je to také vyrovnávací položka účtu výroby za národní hospodářství celkem, kde se na straně zdrojů zachycuje produkce a na straně užití mezispotřeba. Hrubá přidaná hodnota je rozdílem mezi produkcí a mezispotřebou. Vzhledem k tomu, že produkce se oceňuje v základních cenách a užití v kupních cenách, je strana zdrojů za národní hospodářství celkem doplněna o daně snížené o dotace na výroby.
- (2) *Výdajovou metodou* se HDP počítá jakou součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami (skutečná konečná spotřeba a tvorba hrubého kapitálu) a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Skutečná konečná spotřeba je odvozena prostřednictvím naturálních sociálních transferů od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí sloužících domácnostem. Tvorba hrubého kapitálu se člení na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu zásob a na čisté pořízení cenností.
- (3) *Důchodovou metodou* se HDP počítá jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství celkem: náhrad zaměstnancům, daní z výroby a z dovozu snížených o dotace a hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu (resp. čistého provozního přebytku a smíšeného důchodu a spotřeby fixního kapitálu).

V. Změna metodiky

V říjnu 2014 zveřejnil ČSÚ revidované národní účty ČR od roku 1990 do současnosti v pojetí evropského metodického standardu ESA 2010 (vycházejícího z celosvětového standardu SNA 2008). Tato mimořádná revize ovlivnila celý systém národních účtů, včetně hlavních makroagregátů, tedy i HDP. Mezi nejdůležitější změny spojené s implementací ESA 2010 v oblasti HDP patří hlavně kapitalizace výdajů na výzkum a vývoj, kapitalizace drobného majetku, kapitalizace vojenských výdajů a zachycení globalizace a změny související s finančními institucemi (tj. jiná sektorizace a změny v odhadech služeb pojištění). V rámci mimořádné revize došlo také ke změně referenčního roku pro ukazatele ve stálých cenách (2010).

Hodnoty hrubého domácího produktu a dalších makroekonomických ukazatelů ve stálých cenách vycházejí v souladu s požadavkem Eurostatu z cenové úrovně bazického roku 2010 a byly vypočteny pomocí meziročně řetězovaných indexů údajů vyjádřených v cenách předchozího roku.

Publikované údaje jsou v časové řadě vzájemně srovnatelné a metodicky navazují na Evropský systém účtů – ESA 2010, který je novým standardem v Evropské unii (po ESA 1995). Do časových řad byly zpětně promítnuty změny ukazatelů vyplývající jednak ze zpřesnění externích podkladů (například z oblastí zahraničního obchodu), jednak z aplikace metodických doporučení Eurostatu.

VI. Vykazující subjekty

Číselné podklady pro čtvrtletní odhady HDP získává odbor národních účtů ČSÚ jednak z odborů odvětvových a průřezových statistik ČSÚ, další ze zdrojů mimo rezort statistiky (především Česká národní banka a Ministerstvo financí ČR). Nejdůležitějšími informačními zdroji jsou však výsledky zpracování čtvrtletních statistických výkazů vždy dopočtených na úplný soubor jednotek.

Podrobnější data o HDP a mimořádné revizi národních účtů (implementaci evropského metodického standardu ESA 2010) na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz.